

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ซึ่งศึกษาสำรวจพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กเล็กทั้งหมด 8 คน (อารมณ์โกรธ กลัว คับข้องใจ อิจฉา วิตกกังวล อยากรู้อยากเห็น สนุกสนานร่าเริง และอารมณ์รัก) ตามการรับรู้ของแม่ โดยจำแนกตามเพศ ลำดับที่การเกิด และฐานะทางเศรษฐกิจ ในเรื่องต่อไปนี้คือ

1. การรับรู้ของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของลูก
2. การรับรู้ของแม่ต่อสาเหตุการเกิดอารมณ์ต่าง ๆ ของลูก
3. การรับรู้ของแม่ต่อวิธีการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของลูก
4. ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของลูก

1. การรับรู้ของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของลูก โดยจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และลำดับที่การเกิดของลูก

ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่จำนวนมากในทุกกลุ่มไม่ว่าแม่ของเด็กเล็กในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูงหรือต่ำ เพศชายหรือหญิง ลูกคนโตหรือคนรอง เคยสังเกตพบลูก แสดงอารมณ์โกรธ คับข้องใจ วิตกกังวล อยากรู้อยากเห็น สนุกสนานร่าเริง และอารมณ์รัก เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าเด็กวัยนี้ยังเล็กมาก ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ เมื่อมีสิ่งเร้าโลกก็ตามมากระทบกระทั่งอนิจจัง จะแสดงออกซึ่งอารมณ์นั้น ๆ ทันที จึงทำให้แม่สามารถสังเกตพบได้บ่อยครั้ง นอกจากนี้พบว่า แม่จำนวนมากในทุกกลุ่มไม่ว่าแม่ของเด็กเล็กในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูงหรือต่ำ เพศชายหรือหญิง ลูกคนโตหรือคนรอง เคยสังเกตพบลูกแสดงอารมณ์กลัว และอารมณ์อิจฉาเกิดขึ้นเป็นบางครั้งมากกว่าบ่อยครั้ง ทั้งนี้เพราะว่าการแสดงอารมณ์กลัวเกิดขึ้นเป็นบางครั้งของเด็กเล็ก อาจเนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูของแม่ในชนบทส่วนใหญ่ จะเลี้ยงลูกแบบ

ธรรมชาติ ปล่อยให้ลูกมีอิสระในการเล่นหรือเผชิญสิ่งต่าง ๆ จึงทำให้ไม่ค่อยเกิดความ
รู้สึกกลัว นอกจากจะถูกลูกใหญ่หลอก หรือขู่ให้กลัว เท่านั้น จึงทำให้พบการแสดงอารมณ์
กลัวของลูกเป็นบางครั้ง สำหรับการแสดงอารมณ์อิจฉา พบเกิดขึ้นเป็นบางครั้งเช่นกัน
เพราะว่าสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบททั่วไป จะมีสภาพที่คล้ายคลึงกัน มีความเป็น
อยู่ง่าย ๆ การอบรมเลี้ยงดูลูกจึงเป็นไปแบบง่าย ๆ เช่นเดียวกัน ไม่ว่าการสวมใส่
เสื้อผ้า ของเล่น เป็นต้น จึงทำให้เด็กไม่ค่อยพบความแตกต่าง ที่จะทำให้เกิดความ
ไม่พอใจบุคคลอื่น ซึ่งเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ ที่ตนไม่มี แม้ในระหว่างพี่น้องก็ตาม จึง
ทำให้พบลูกแสดงอารมณ์อิจฉาเพียงบางครั้งเท่านั้น

อย่างไรก็ตามจากตารางที่ 2 ถึง 9 จะพบว่าแม่จำนวนหนึ่งไม่เคยสังเกต
พบลูกมีอารมณ์กลัว คับข้องใจ อิจฉา ริษยา อยากรู้อยากเห็น ทั้งนี้อาจเนื่องจาก เด็กใน
ชนบทส่วนใหญ่มีอิสระในการเล่น และเผชิญสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นผลให้เด็กมีความ
กล้ามากกว่ากลัว จึงทำให้เด็กที่แสดงอารมณ์หวาดกลัวมีเปอร์เซ็นต์น้อย ประกอบกับแม่
ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ลูก ไม่ทำให้รู้สึกถูกลูกทอดทิ้ง จึงสร้างให้เด็กมีความมั่นคง
ทางอารมณ์ไม่แสดงอารมณ์หวาดกลัวให้สังเกตได้ สำหรับอารมณ์คับข้องใจนั้น แม่อาจ
จะไม่เคยสังเกตพบ เนื่องจากอาจไม่ปรากฏก็ได้ สำหรับอารมณ์อิจฉาและริษยานั้น
ถ้าแม่ให้ความรักความอบอุ่นเพียงพอ และปฏิบัติต่อลูกทุกคนเท่าเทียมกัน จะทำ
ให้ลูกบางคนไม่เคยแสดงอารมณ์อิจฉาริษยา นอกจากนั้น อารมณ์ริษยาจะพบเสมอ
ในเด็กเล็กที่มัน้องใหม่ การที่แม่ไม่เคยสังเกตพบอารมณ์ริษยาของลูก อาจเป็น
เพราะว่าเด็กคนนั้นยังไม่มัน้อง เป็นลูกคนเดียว จึงทำให้ไม่พบการแสดงอารมณ์
ริษยาของลูก ส่วนสาเหตุที่ทำให้แม่จำนวนหนึ่งไม่เคยสังเกตพบ อารมณ์อยากรู
อยากรู้ของลูกอาจเป็นเพราะแม่ปกป้องมากเกินไป ขู่หรือหลอกจนทำให้กลัว ไม่กล้า
แม่แต่จะสงสัย หรือถามแม่ นอกจากนี้สุขภาพมีความสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าเป็นเด็กอ่อนแอ
ไม่แข็งแรง ไม่ร่าเริง จะทำให้มีลักษณะเก็บตัว ซึม ไม่สำรวจสิ่งแวดล้อมหรืออยากรู
อยากรู้เห็นเท่าที่ควร พ่อแม่จึงควรเอาใจใส่อย่างยิ่ง มิฉะนั้นจะนำไปสู่บุคลิกภาพที่ผิดปกติได้

2. การรับรู้ของแม่ทอสาเหตุการเกิดอารมณ์ต่าง ๆ ของลูก โดยจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และลำดับที่เกิดของลูก

2.1 อารมณ์โกรธ

ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้ พบสาเหตุการเกิดอารมณ์โกรธของลูก มี 4 ประการ คือ (ก) ถูกห้ามหรือขัดใจมิให้ทำในสิ่งที่ต้องการ (ข) ระเบียบวินัย และการมีกอบรมของพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ (ค) สัมพันธภาพกับผู้อื่น (ง) พยายามทำสิ่งใดแล้วไม่ไฉด ปรากฏว่าจากสาเหตุทั้ง 4 ประการนี้ แม่รับรู้สาเหตุที่ทำให้ลูกมีอารมณ์โกรธเกิดจากสาเหตุในข้อ ก. คือถูกห้ามหรือขัดใจมิให้ทำในสิ่งที่ต้องการ มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุการเกิดอารมณ์โกรธในข้อ ข, ค และ ง) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 88 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 96 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 84 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 88 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 76 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 80 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 64 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 72 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเด็กวัยนี้ยังเล็กมาก ประกอบกับความไร้เดียงสา จึงทำให้เรียนรู้ที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการของตนเพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้นเมื่อถูกห้ามหรือขัดใจ จึงทำให้รู้สึกโกรธ และแสดงออกทันที จึงทำให้สาเหตุในข้อ ก. เป็นสาเหตุสำคัญที่พบมากในเด็กเล็กวัยนี้ จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นาคาราซ (Nagarathna) ซึ่งพบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กมีอารมณ์โกรธ เนื่องจากไม่ได้รับการตอบสนองเรื่องอาหาร และขนม ถูกขัดใจหรือห้ามมิให้ทำในสิ่งที่ต้องการ เป็นประเด็นสำคัญ¹ กูดีนัฟ (Goodenough) ก็พบว่า การบังคับหรือห้ามมิให้เด็กทำในสิ่งที่ต้องการ

¹Nagarathna, "A Study of the Emotional Life of Children with Special Reference to fear, Anger and Laughter," p. 17.

เป็นสาเหตุทำให้เด็กเกิดอารมณ์โกรธ เป็นจำนวนร้อยละสูงถึงร้อยละ 70¹

2.2 อารมณ์กลัว

ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์กลัวของลูก มี 4 ประการ คือ (ก) คำบอกเล่าของพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง (ข) จินตนาการของตนเอง (ค) เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (ง) จากโทรทัศน์หรือนิทาน ปรากฏว่าจากสาเหตุทั้ง 4 ประการ แม่รับรู้สาเหตุที่ทำให้ลูกมีอารมณ์กลัว เกิดจากสาเหตุในข้อ ก. คือ คำบอกเล่าของพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุการเกิดอารมณ์กลัวในข้อ ข, ค และง) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 88 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 88 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 64 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 80 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 80 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 84 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 72 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 80 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูลูกของแม่ในชนบท ส่วนใหญ่ไม่ว่ากลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจสูงหรือต่ำ จะเลี้ยงดูแบบธรรมชาติ ให้อิสระในการเล่น และเผชิญสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นผลให้เด็กไม่ว่าเพศ หรือลำดับที่เกิดโรคก็ตาม มีความกล้ามากกว่าที่จะแสดงอารมณ์กลัว นอกเสียจากว่า จะได้รับคำบอกเล่าจากผู้ใหญ่ เช่น ชู หลอกให้กลัว และพบว่าแม่ส่วนใหญ่ในชนบทมักใช้การหลอกหรือขู่ให้ลูกเกิดอารมณ์กลัว เพื่อไม่ให้ลูกชน และว่านอนสอนง่ายขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างนิสัยที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เด็กเกิดความหวาดกลัว และจะมีผลต่อพัฒนาการในวัยต่อไป จึงทำให้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์กลัวของลูกตามการรับรู้ของแม่ในข้อ ก. มีจำนวนสูงกว่าสาเหตุอื่น ๆ ซึ่งทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของอำไพ อินฟ้าแสง และสมพร บัวทอง ซึ่งพบว่าเด็กในหมู่บ้านชนบท มีความกลัวในสิ่งที่ไม่เคยเจออยู่บ่อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพ่อแม่ของเด็ก

¹Young, Understanding Your feelings and Emotions, p. 76-77.

ตลอดจนครู และผู้ใหญ่อื่น ๆ มิได้ให้ความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง เกี่ยวกับสิ่งที่ควรกลัว หรือไม่ควรกลัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ มักใช้สิ่งที่เด็กกลัวนั้นเป็นเครื่อง ชูบังคับให้เด็กปฏิบัติตามหรือกระทำในสิ่งที่ตนต้องการ เท่านั้น¹

2.3 อารมณ์คับข้องใจ

ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์คับข้องใจ มี 3 ประการคือ (ก) ถูกพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องขี้ใจ (ข) ระเบียบวินัยและการฝึกอบรม ของพ่อแม่ (ค) สัมพันธภาพกับเด็กอื่น ปรากฏว่าจากสาเหตุทั้ง 3 ประการ แม่รับรู้ สาเหตุที่ทำให้ลูกมีอารมณ์คับข้องใจ เกิดจากสาเหตุในข้อ ก. คือ ถูกพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง ขี้ใจมีจำนวนมาก (เมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุการเกิดอารมณ์คับข้องใจในข้อ ข และ ค) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 96 (2) กลุ่ม ที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 88 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 80 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 84 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 76 (6) กลุ่ม ที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 88 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 72 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 76 ทั้งนี้อาจเนื่องจากเด็กวัยนี้เรียนรู้ที่จะได้รับการตอบสนองแต่เพียงฝ่ายเดียว เมื่อใดก็ตามที่มีความอยากได้หรืออยากทำอะไรก็ตามแต่ไม่ได้รับสมความปรารถนา เด็ก จึงรู้สึกไม่พอใจ จะเกิดอารมณ์คับข้องใจ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ โคร และโคร (Crow and Crow) ที่ว่าเด็กเล็กซึ่งมีความปรารถนาอย่างรุนแรง จะทำให้เกิดแรง จูงใจมากจนกระทั่งมีอิทธิพลที่จะกำหนดให้เขามีพฤติกรรมแสดงออกเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ ถ้าหากเขาประสบความสำเร็จแล้ว จะทำให้เกิดความคับข้องใจต่าง ๆ ขึ้น² จึงทำให้แม่

¹ อาไพ อินฟ้าแสง และสมพร บัวทอง, "ความกลัวของเด็กไทย," หน้า 11.

² Lester D. Crow and Alice Crow, Understanding Our Behavior,

พบสาเหตุการเกิดอารมณ์คับข้องใจของลูก เนื่องจากถูกพ่อแม่หรือญาติพี่น้องขัดใจ มีจำนวนสูงในทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต เป็นจำนวนร้อยละสูงที่สุด คือร้อยละ 96 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐิกิจสูง จะไม่ค่อยปล่อยให้ลูกให้เป็นอิสระมากนัก เช่นห้ามออกไปวิ่งเล่นกับเพื่อนในเวลาเย็น ๆ หรืออนุญาตให้เล่นของเล่นบางชนิดเท่านั้น โดยเฉพาะในเพศชายชอบเล่นผาดโผน รุนแรง ประกอบกับเป็นลูกคนโต ซึ่งชอบแสดงออกถึงความเป็นผู้นำจึงไม่พอใจถ้าถูกขัดใจ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของอารมณ์คับข้องใจได้

2.4 อารมณ์อิจฉา

ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์อิจฉาของลูกมี 2 ประการคือ (ก) มีความปรารถนาอย่างมากต่อสิ่งนั้นซึ่งตนไม่มี (ข) ความนึกคิดของเค็กเอง ปรากฏว่าจากสาเหตุทั้ง 2 ประการ แม่รับรู้สาเหตุที่ทำให้ลูกมีอารมณ์อิจฉาเกิดจากสาเหตุในข้อ ก. คือมีความปรารถนาอย่างมากต่อสิ่งนั้นซึ่งตนไม่มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุการเกิดอารมณ์อิจฉาในข้อ ข.) ในทุกกลุ่มคือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 80 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 64 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 80 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 80 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 64 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 68 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 80 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 84 ทั้งนี้อาจเนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตในชนบทโดยทั่วไป

จะมีสภาพที่คล้ายคลึงกันในทุกครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคหรือของเล่นสำหรับเค็กแต่มีครอบครัวเพียงจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าทุกส่วนใหญ่อยู่นในกลุ่มฐานะเศรษฐิกิจสูง จึงทำให้เกิดการเปรียบเทียบ ในระหว่างเค็กซึ่งมีและไม่มีสิ่งที่ตนต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพ่อแม่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเค็กได้ทุกอย่าง ไม่ว่าในเรื่องเสื้อผ้า ของเล่น เหมือนเพื่อน ๆ เมื่อเค็กไม่ได้รับ

สมความปรารถนา จึงทำให้เกิดความรู้สึกขมขื่นใจ แสดงออกในรูปของการแสดงความไม่พอใจเพื่อน ๆ ที่มีสิ่งของที่ตนอยากได้ จากผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับคำกล่าวของเฮิร์ลลอค (Hurlock) สรุปว่า ความอิจฉาเป็นภาวะของความรู้สึกไม่พอใจ ฟุ้งทรงต่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ ความอิจฉาจึงเป็นลักษณะของความปรารถนา เล็กเล็ก ๆ ส่วนมากจะอิจฉาบุคคลซึ่งมีหรือเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ มากกว่าเขา ไม่ว่าจะเป็นผู้หนึ่งหรือเพื่อนฝูง เป็นต้น¹

2.5 อารมณ์ริษยา

ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์ริษยาของลูกมี 2 ประการ คือ (ก) ต้องการเรียกร้องความสนใจ ความรัก ความเอาใจใส่จากแม่ (ข) การอิจฉาเลี้ยงดูของพ่อแม่ พ่อแม่ที่ใส่พี่น้องน้องเป็นตัวอย่างในการเปรียบเทียบด้วยความหวังว่าจะเป็นแรงจูงใจให้เด็กทำตัวดีขึ้น ปรากฏว่าจากสาเหตุทั้ง 2 ประการ แม่รับรู้สาเหตุที่ทำให้ลูกมีอารมณ์ริษยา เกิดจากสาเหตุในข้อ ก. คือต้องการเรียกร้องความสนใจ ความรัก ความเอาใจใส่จากแม่ มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุการเกิด อารมณ์ริษยาในข้อ ข.) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 64 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 76 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 68 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 60 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 64 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 84 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 72 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 76 ทั้งนี้อาจเนื่องจาก เด็กวัยนี้เริ่มจะมีน้องใหม่ จึงทำให้เขารู้สึกว่าถูกแย่งความรักไป ซึ่งแต่เดิมเป็นของเขาคนเดียว ความตื่นตัวในครอบครัวต่อการมีน้องใหม่ และขณะเดียวกันเด็กจะถูกกันออกไปและขาดความเอาใจใส่

¹Hurlock, Child Development, 4th ed. p. 299.

จากแม่อย่างที่เคยได้รับ จึงทำให้เด็กแสดงความรู้สึกไม่พอใจต่าง ๆ เมื่อแม่แสดงความรักน้อย เพื่อให้แม่หันมาเอาใจใส่ตนบ้าง จึงทำให้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์เรื้อรียน เนื่องจากต้องการเรียกร้องความสนใจ ความรัก ความเอาใจใส่จากแม่ มีจำนวนสูงในทุกกลุ่ม ซึ่งทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเจอร์ซิลด์ (Jersild) อีริกสัน (Erikson) และเฮอร์ล็อก (Hurlock) ซึ่งพบว่า เด็กเล็กแสดงอารมณ์เรื้อรียน ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจและความรักจากพ่อแม่เป็นสำคัญ

2.6 อารมณ์อยากหรืออยากเห็น

ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์อยากหรืออยากเห็นของลูก มี 3 ประการ คือ (ก) การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสมองเจริญเติบโตขึ้น (ข) ธรรมชาติของเด็กมีความอยากหรืออยากเห็น ในสิ่งแปลกและใหม่ (ค) ข้อห้ามข้อบังคับ และความลึกลับต่าง ๆ ปรากฏว่าจากสาเหตุทั้ง 3 ประการ แม่รับรู้สาเหตุที่ทำให้ลูกมีอารมณ์อยากหรืออยากเห็น เกิดจากสาเหตุในข้อ ค. คือข้อห้ามข้อบังคับ และความลึกลับต่าง ๆ มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุการเกิดอารมณ์อยากหรืออยากเห็นในข้อ ก. และ ข.) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 64 (2) กลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 68 (3) กลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 72 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 76 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 72 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 60 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 76 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 64 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูของแม่ในชนบทเป็นแบบธรรมชาติ ไม่เข้มงวด เด็กจึงเรียนรู้ที่จะสำรวจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ การห้ามหรือข้อบังคับต่าง ๆ จึงเหมือนกับเป็นการยู่ให้เด็กอยากหรืออยากเห็นมากขึ้น ทำให้เด็กอยากทราบความจริง ประกอบกับเด็กในชนบทส่วนใหญ่เป็นเด็กกล้า จึงทำให้เด็กเกิดอารมณ์อยากหรืออยากเห็นตามการรับรู้ของแม่ เนื่องจากข้อห้าม ข้อบังคับ และความลึกลับต่าง ๆ เป็นประการสำคัญ ซึ่งทั้งนี้สอดคล้องกับการค้นพบของ เบอริสัน

(Berlyne) ซึ่งพบว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งทำให้เด็กมีอาการอยากรู้ อยากเห็น เนื่องจากเด็กมีความรู้สึกสับสน ไม่แน่ใจเกี่ยวกับสิ่งเร้า จึงเป็นเหตุจูงใจ ทำให้เกิดภาวะการค้นคว้า หรือภาวะที่มีแรงขับซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมกรรมการสำรวจโดยเฉพาะ¹

2.7 อารมณ์สนุกสนานร่าเริง

ผลการวิจัยปรากฏว่า แมื่รับรู้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์สนุกสนานร่าเริงของกลุ่มมี 5 ประการคือ (ก) ได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ (ข) ได้รับความพอใจในสิ่งที่ต้องการจะทำ หรือได้รับสิ่งของที่ตนพอใจ (ค) ได้รับความชม (ง) มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ (จ) การมีสุขภาพดี ปรากฏว่าจากสาเหตุทั้ง 5 ประการ แมื่รับรู้สาเหตุที่ทำให้เด็กมีอารมณ์สนุกสนานร่าเริง เกิดจากสาเหตุในข้อ ข. คือ ได้รับความพอใจในสิ่งที่ต้องการจะทำ หรือได้รับสิ่งของที่ตนพอใจ มีจำนวนร้อยละสูงที่สุดคือ ร้อยละ 100 (เมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุการเกิดอารมณ์สนุกสนานร่าเริงในข้อ ก, ค, ง และจ.) ในทุกกลุ่ม คือทั้งในกลุ่มฐานะเศรษฐิกิจสูงและต่ำ เพศชายและหญิง ลูกคนโตและคนรอง ทั้งนี้อาจเนื่องจากเด็กวัยนี้จะมีการแสดงอารมณ์ให้เห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อมีความสุขหรือความทุกข์ บ่อยครั้งเด็กวัยนี้ จะมีประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความสุขมากกว่าความทุกข์ เด็กจะได้รับการตอบสนองความต้องการ ถ้าแม่สามารถให้ได้ ฉะนั้นการที่เด็กได้รับสิ่งของที่พอใจ หรืออยากทำอะไร ก็ได้รับสมความปรารถนา จึงนำไปสู่อารมณ์เบิกบาน พอใจให้เกิดขึ้นในเด็กทุก ๆ คนไม่ว่าเพศ ลำดับที่การเกิด และฐานะเศรษฐิกิจใดก็ตาม จึงอาจกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอารมณ์สนุกสนานร่าเริง เนื่องจากการได้รับความพอใจในสิ่งที่ต้องการจะทำ หรือได้รับสิ่งของที่ตนพอใจ ทั้งนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ ยิง (Young) ที่พบว่า การที่เด็กสามารถประสบความสำเร็จ ในการทำสิ่งที่ยาก ๆ หรือได้ทำในสิ่งใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการหรือความพอใจ

I

D.E. Berlyne, cited in Bijou, Century Psychology Series:

Child Development: The Basic Stage of Early Childhood, p. 15-25

ของคนทำให้เกิดอารมณ์สนุกสนานว่าเริง¹

2.8 อารมณ์รัก

ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้พบสาเหตุการเกิดอารมณ์รักของลูก มี 2 ประการคือ (ก) ได้รับประสบการณ์ตรง ได้รับความรักและเอาใจใส่จากพ่อแม่ (ข) เกิดจากการเรียนรู้ บุคคลโลกที่สามที่สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้ ปรากฏว่าจากสาเหตุทั้ง 2 ประการ แม่รับรู้สาเหตุที่ทำให้ลูกมีอารมณ์รัก เกิดจากสาเหตุในข้อ ก. คือได้รับประสบการณ์ตรง ได้รับความรัก และเอาใจใส่ของพ่อแม่ มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุการเกิดอารมณ์รัก ในข้อ ข.) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 68 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 60 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 56 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 68 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 80 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 84 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 68 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 68 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการได้รับความรักความอบอุ่นเอาใจใส่ของพ่อแม่อย่างเพียงพอ ทำให้ลูกมีความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ซึ่งเด็กรับรู้ได้ไวมาก และรู้สึกว่าตนเองเป็นที่รักและต้องการของพ่อแม่ จึงทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะตอบสนองอารมณ์รักเช่นเดียวกับที่ตนได้รับ ต่อบุคคลอื่น ๆ เป็น เริ่มตนจะรู้สึกรักพ่อแม่ก่อน เมื่อสังคมกว้างขึ้น ความรักของเด็กก็จะแสดงออกมีขอบเขตกว้างขึ้นตามลำดับ เช่น พี่ น้อง เพื่อน ญาติ เป็นต้น ฉะนั้นควยเหตุนี้ แม่จำนวนมากจึงรับรู้สาเหตุสำคัญที่ทำให้ลูกเกิดอารมณ์รัก เนื่องจากได้รับประสบการณ์ตรง ได้รับความรักและเอาใจใส่จากพ่อแม่เป็นสำคัญ ซึ่งทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของฮีทเทอร์ (Heathers) และฮาร์โลว์ (Harlow) พบว่า เด็กทารกจะหยุดร้องไห้เมื่อได้รับอาหาร และได้รับการโอบอุ้มให้ความอบอุ่นจากแม่ ต่อมาเด็กจะคอยเรียนรู้

¹Young, Understanding Your Feelings & Emotions, p. 114-115.

เพียงเห็นแม่หรือสัมผัสอันอบอุ่นของแม่ เด็กจะรู้สึกปลอดภัย จากความรู้สึกนี้เอง นำไปสู่การพึ่งพาทางอารมณ์ (emotional dependence) เมื่อเด็กโตขึ้นจะค่อย ๆ เรียนรู้แยกแยะการแสดงความรักต่อบุคคลอื่น แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพอันอบอุ่นระหว่างแม่กับลูกในระยะเริ่มต้นของชีวิตเป็นสำคัญ¹

3. การรับรู้ของแม่ต่อวิธีการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของลูก โดยจำแนกตามฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และลำดับการเกิดของลูก

ผลการวิจัยปรากฏว่า การรับรู้ของแม่ต่อวิธีการแสดงอารมณ์โกรธกลัว ตับข้องใจ อิจฉา และริษยา พบว่าลูกจะมีวิธีการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยการแสดงกิริยารุนแรง เป็นคนว่า ร้องไห้ กระทบเท้า ลงนอนคืบ ตัวลั่นเทา วิ่งหนี อาละวาด พุ่ที่ หรือก้าวร้าวคำพูด มีจำนวนสูงในทุกกลุ่มไม่ว่ากลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูงหรือต่ำ เพศชายหรือหญิง ลูกคนโตหรือคนรอง เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการแสดงอารมณ์เหล่านี้ในข้อ ข และ ค (ดังปรากฏในตารางที่ 18-22) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เป็นลักษณะการแสดงอารมณ์ของเด็กเล็กวัยก่อนเข้าเรียน (Preschool Period) จะแสดงอารมณ์อย่างรุนแรง (Temper Tantrum) ทุกครั้งเมื่อเกิดความหวั่นไหวทางอารมณ์ เด็กจะไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ และมักจะแสดงออกด้วยการร้องไห้เสียงดัง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนอง หรือไม่ได้อย่างใจจะแสดงออกทันที อย่างน้อยก็เรียกความสนใจ เช่น ผลการวิจัยของ กูดเอนัฟ (Goodenough) ก็พบว่า เมื่อเด็กเล็กมีอารมณ์โกรธ จะมีวิธีการแสดงออกด้วยการกรีดเสียงร้องไห้ ตะตะ หรือหายใจลึก ๆ มีอัตราร้อยละ 56 บางครั้งเด็กจะใช้วิธีขว้าง ๆ หรือภาษาในการแสดงอารมณ์โกรธ มีอัตราร้อยละ 14 และจะแสดงออกในรูปแบบเก็บกด เงียบเฉย เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษ หรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม มีอัตราร้อยละ 30 หรืออาจกล่าวได้ว่า จากผลการวิจัย ของ กูดเอนัฟ (Goodenough) เด็กจะมีวิธีแสดงออกอย่างรุนแรงเห็นได้ชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับ

I

Heathers and Harlow, cited in Robert L. Watson, Psychology of the child, 2d ed. p.227-228

ร้อยละของวิธีแสดงออกแบบอื่น ๆ นอกจากนี้พบว่า การรับรู้ของแม่ต่อวิธีการแสดงอารมณ์
โกรธของลูก พบว่ามีจำนวนร้อยละสูงที่สุดคือร้อยละ 100 ในเด็กเล็กที่อยู่ในกลุ่มฐานะ
เศรษฐิกิจต่ำเพศชาย ลูกคนโต จะมีวิธีแสดงออกอย่างรุนแรง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก แม่
ของเด็กในกลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ ไม่เข้มงวดต่อความประพฤติของลูก ไม่มีเวลาเอา
ใจใส่ดูแลหรือสั่งสอน เพราะต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้มาจุนเจือ
ครอบครัว จึงทำให้เด็กในกลุ่มฐานะเศรษฐิกิจต่ำสามารถแสดงอารมณ์โกรธได้รุนแรง
ตามต้องการ และจากผลการวิจัยของเฮิร์ลลอค (Hurlock) พบว่าเด็กที่มาจากครอบครัว
ชั้นต่ำ จะเรียนรู้และแสดงอารมณ์โกรธอย่างรุนแรง ก้าวร้าว การเก็บกอดความรู้สึก
เอาไว้ จะแสดงว่าเป็นคนขลาด¹ นอกจากนี้เพศมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเพศชาย
มีพลังมากกว่าจึงสามารถแสดงอารมณ์โกรธอย่างรุนแรงได้มากกว่า และสังคมยอมให้เพศ-
ชายแสดงความก้าวร้าวได้มากกว่าเพศหญิง จึงทำให้พบการแสดงอารมณ์โกรธในเพศชาย
มีจำนวนสูงโดยเฉพาะในลูกคนโต ทั้งนี้อาจเป็นไปตามผลการวิจัยของ โคช (Koch)
ที่พบว่าพฤติกรรมของแม่ต่อลูกคนโต จะซาเย็น และเข้มงวด แต่จะแสดงความอ่อนโยน
ปกป้อง และตามใจลูกคนรอง² ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้เด็กเล็กมีความรู้สึกว่าคุณค่า
โดยเฉพาะเมื่อไม่ได้รับการตามใจจากแม่ จึงทำให้ลูกคนโตแสดงกิริยาอย่างรุนแรงเต็มที่
เพื่อระบายอารมณ์ไม่สบายใจ และจากผลการวิจัยของเซียร์ (Sears) พบว่าเด็กทารก
จะแสดงความก้าวร้าวต่าง ๆ เพื่อขจัดความคับข้องใจเช่นเด็กจะกิน เตะ หากถูกอุ้ม
แน่น ๆ ทำให้รู้สึกอึดอัด การแสดงออกเช่นนั้นจึงได้รับการผ่อนคลายและสบายขึ้น³
ประกอบกับผลการวิจัยของ ฟอสเตอร์ (Foster) เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ริษยา พบว่า

¹ Hurlock, Child Development, 4 th ed. p. 276.

² Koch cited in Harry Lunsinger, Fundamental Child Development,
2d ed. p.551.

³ R.H. Sears, Journal of Abnormal Social Psychology, pp. 446-492.

เด็กที่อารมณ์ริษยา จะแสดงออกในรูปของความเห็นแก่ตัว พยาบาท ทัดพ่อแม่ กลัวอย่าง
ไร เหตุผล และชอบขบถ¹ อย่างไรก็ตามวิธีแสดงออกอย่างรุนแรง เมื่อมีอารมณ์โกรธ
กลัว กับขงใจ อิจฉา และริษยาเหล่านี้ อาจสรุปได้ว่า เนื่องจากแม่ในชนบท มีวิธีการ
อบรมเลี้ยงดูแบบง่าย ๆ แม่ส่วนใหญ่จะยอมรับวิธีการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ของลูก
และเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา แม่จะแสดงออกอย่างรุนแรงก็ตาม วิธีการแสดงออกที่
รุนแรงของลูกนี้ เพียงแต่แม่ให้ความสนใจ เอาใจ อารมณ์เหล่านี้จะหายไปเป็นปลิดทิ้ง
จึงเข้าในลักษณะที่เรียกว่าเกิดง่าย หายเร็ว ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้พบวิธีการแสดงอารมณ์
ต่าง ๆ เหล่านี้บ่อยครั้งมากกว่าแสดงอาการหงุดหงิด หรืออึดอัด หรือแสดงอาการ
เงี้ยวเฉย หรือแยกตัวเอง

สำหรับอารมณ์อยากรู้ อยากเห็น ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้พบวิธีการแสดง
อารมณ์อยากรู้ อยากเห็นของลูก มี 3 ประเภท คือ (ก) สำนวญสิ่งต่าง ๆ (ข) ซักถาม
(ค) แสดงสีหน้าสงสัย ปรากฏว่าจากวิธีการแสดงออกทั้ง 3 ประเภท แม่รับรู้พบว่า ลูกมี
วิธีแสดงความต้องการรู้ อยากเห็นในแบบ ข. คือซักถาม มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบ
กับวิธีการแสดงอารมณ์อยากรู้ อยากเห็นในข้อ ก. และค.) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่ม
ที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 64 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง
เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 76 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต
ร้อยละ 84 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 68 (5) กลุ่ม
ที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 68 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ
เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 84 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต
ร้อยละ 76 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 76 ทั้งนี้อาจ
เนื่องจากธรรมชาติของเด็กวัยนี้ เป็นวัยช่างซักถาม เด็กเริ่มหัดใช้ภาษาพูด จึงชอบใช้ภาษา
บ่อย ๆ ชอบพูดคำซ้ำ ๆ เพียงได้ฟังคำพูดจากผู้ใหญ่ครั้งสองครั้ง เด็กจะจำและเลียนแบบ

¹S. Foster, Mental Hygiene, pp. 53-77.

ได้ทันที และมีความกระตือรือร้น สนใจสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ความลึกซึ้งต่าง ๆ อยู่เสมอ จึงมักถามคำถามซอกแซกแสกเสมอเท่าที่โอกาสจะอำนวย ค่ายเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุทำให้พบวิธีการ แสดงความอยากรู้อยากเห็นด้วยการซักถาม มากกว่าจะทำการสำรวจสิ่งต่าง ๆ หรือ เพียงแต่แสดงสีหน้าสงสัยเท่านั้น การที่เด็กจะแสดงออกด้วยการสำรวจ อาจจะทำได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากยังเล็กมาก แม้ว่าการอบรมเลี้ยงดูของแม่ในชนบทจะปล่อยให้ลูกมีอิสระ และสนใจเท่าที่จะทำได้ แต่แม่ทุกคน ย่อมจะรัก และหวงลูก จึงไม่อาจปล่อยให้ลูกชนตามที่ต้องการ ฉะนั้นค่ายเหตุนี้ เมื่อเด็กมีอาการอยากรู้อยากเห็นเกิดขึ้น จึงแสดงออกมาในรูปของการซักถาม ซึ่งเด็กจะได้รับการตอบสนองหรือยอมรับมากกว่าวิธีการแสดงออกแบบอื่น ๆ

อารมณ์สนุกสนานร่าเริง ผลการวิจัยปรากฏว่า แมื่พบวิธีการแสดงอารมณ์สนุกสนานร่าเริงของลูกเพียงวิธีเดียวเท่านั้น คือ แสดงออกอย่างชัดเจนด้วยการหัวเราะเสียงดัง ประมอกระโดดโลดเต้น มีจำนวนรอยละสูงที่สุดคือร้อยละ 100 ปรากฏในทุกกลุ่มไม่ว่ากลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง หรือต่ำ เพศชายหรือหญิง ลูกคนโตหรือคนรอง ทั้งนี้อาจเนื่องจากเป็นธรรมชาติของเด็กวัยนี้ จะไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ เมื่อคิใจจะหัวเราะเสียงดังลั่นบ้าน เมื่อเสียใจจะกรีดเสียงร้องไห้อย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมเลี้ยงดูของแม่ในชนบท ซึ่งเป็นแบบธรรมชาติจะเพิ่มให้เด็กมีวิธีแสดงอารมณ์สนุกสนานร่าเริงอย่างชัดเจนเช่นอาจจะหัวเราะเสียงดัง หรือประมอกระโดดโลดเต้นไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดิง และเจอร์ซิลด์ (Ding and Jersild) พบว่า การยิ้มและการหัวเราะจะเกิดขึ้นสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวของร่างกาย เกร็ก และ เอ็นเดอร์ (Gregg and Enders) พบว่า เด็กซึ่งยิ้มบ่อย จะเกิด

¹ G.F. Ding and Arthur T. Jersild, Journal of Genetic Psychology, pp. 452-472.

การหัวเราะบ่อยด้วย¹ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เด็กเล็กในชนบท เมื่อมีอารมณ์
สนุกสนาน ว่าจะมีวิธีแสดงออกอย่างชัดเจนด้วยการหัวเราะเสียงดัง ปรบมือ
กระโดดโลดเต้น

อารมณ์รัก ผลการวิจัยปรากฏว่า แม่รับรู้พบวิธีการแสดงอารมณ์รักของ
ลูกมี 3 ประเภท คือ (ก) ใช้คำพูดอ่อนหวานกับคนที่ตนรัก (ข) โอบกอดคนที่ตนรัก
(ค) แสดงออกทางสีหน้า ปรากฏว่าจากวิธีการแสดงออกทั้ง 3 ประเภท แม่รับรู้
พบว่า วิธีการแสดงออกในแบบ ข คือ โอบกอดคนที่ตนรักมีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบ
เทียบกับวิธีการแสดงอารมณ์รักในข้อ ก. และ ค. (ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะ
เศรษฐิกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 96 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศชาย
ลูกคนรอง ร้อยละ 88 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 92
(4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 88 (5) กลุ่มที่มีฐานะ
เศรษฐิกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 84 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ
เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 84 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต
ร้อยละ 80 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐิกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 88 ทั้งนี้
อาจเนื่องจากวิธีการแสดงออกด้วยการโอบกอดคนที่ตนรัก เป็นวิธีที่ง่ายที่สุด และ
มักได้รับการตอบสนองจากแม่หรือบุคคลที่ตนรักในรูปแบบเดียวกัน ประกอบกับการที่
เด็กจะใช้คำพูดอ่อนหวานกับคนที่ตนรักนั้น เด็กก็ยังสามารถใช้ภาษาได้ไม่ผิด สำหรับการแสดง
ออกทางสีหน้านั้น ปกติเด็กจะแสดงออกควบคู่ไปกับการใช้ท่าทางประกอบอยู่แล้ว
จึงทำให้แม่ส่วนใหญ่ของเด็กเล็กทุกกลุ่มรับรู้พบวิธีการแสดงออกของลูกเมื่อมีอารมณ์รัก
ด้วยการโอบกอดคนที่ตนรักมีจำนวนสูงกว่าวิธีการแสดงออกแบบอื่น ๆ นอกจากนี้การ
อบรมเลี้ยงดูของแม่ส่วนใหญ่ไม่ว่าในชนบทหรือในเมืองจะแสดงความรักต่อลูกด้วยการ
โอบกอดต่อลูก จึงทำให้ลูกเลียนแบบแสดงออกในรูปแบบเดียวกัน

1

Gregg and Enders, cited in Paul McGhee, Psychological
Bulletin, p. 336.

4. ปฏิริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของลูก โดยจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และลำดับที่การเกิดของลูก

4.1 อารมณ์โกรธ

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปฏิริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธของลูกมี 5 แบบ คือ (ก) เฉย ปล่อยให้ลูกแสดงอารมณ์โกรธ (ข) เอาใจโดยการปลอบโยนหรืออุ้มกอด หายของเล่นให้ และชนบิให้รับประทาน (ค) สอบถามสาเหตุที่ทำให้โกรธ (ง) ชู คู (จ) ตี ถ้าแม่อารมณ์ไม่ดี ปรากฏว่าจากปฏิริยาของแม่ทั้ง 5 แบบ แม่จะมีปฏิริยาต่อการแสดงอารมณ์โกรธของลูกในแบบ ค. คือสอบถามสาเหตุที่ทำให้โกรธมีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิริยาของแม่ในข้อ ก. ข และ ง) ในทุกกลุ่มคือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 60 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 52 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 56 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 64 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 36 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 40 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 36 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 40 ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า ลักษณะของเด็กวัยนี้ จะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางที่จะได้รับการตอบสนองที่ตนต้องการจากผู้อื่น บางครั้งการอุ้ม เอาใจ หรือหาของเล่นหรือการให้ขนม ไม่ช่วยคลายอารมณ์โกรธของเด็กได้ จากการสัมภาษณ์แม่พบว่า เมื่อแม่สอบถามสาเหตุที่ทำให้เด็กโกรธ เด็กจะบอกให้แม่ทราบ โดยไม่มีคั้ง เนื่องจากไม่สามารถควบคุมความรู้สึกต่าง ๆ ได้ จึงทำให้แม่สามารถเข้าใจและตอบสนองตามที่ลูกต้องการได้ทำได้นอกจากนี้ จากผลการวิจัยนี้ พบว่าแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง จะแสดงออกด้วยการสอบถามสาเหตุที่ทำให้ลูกโกรธ มีจำนวนสูงกว่าแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง อาจมีเวลาได้ใกล้ชิดลูกมากกว่า มีเวลาเพียงพอที่จะใช้คำพูดชี้แจงให้ลูกเข้าใจ เพื่อให้ลูกคลายอารมณ์โกรธได้ดีกว่าแสดงออกด้วยการอุ้ม เอาใจเท่านั้น ซึ่งตรงข้ามกับแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจต่ำ จะไม่ค่อยมีเวลาใกล้ชิดเนื่องจากต้องใช้เวลา

ในการประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัย
คิดว่า การแสดงออกของแม่ในชนบทต่อการแสดงอารมณ์โกรธของลูกในลักษณะนี้ น่าสนใจ
และทันสมัย แสดงว่าการอบรมเลี้ยงดูของแม่ มีความเอาใจใส่และวิธีอบรมที่ตีพอสมควร

4.2 อารมณ์กลัว

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์กลัวของ
ลูกมี 5 แบบ คือ (ก) เฉยไม่สนใจ (ข) ให้ความอบอุ่นด้วยการอุ้ม โอบกอด หรือ
ปลอบโยน (ค) ให้คำแนะนำสั่งสอน (ง) หลอกล่อให้หายกลัวด้วยการหาของเล่นให้
(จ) ลงโทษด้วยการตบ ปรากฏว่าจากปฏิกริยาของแม่ทั้ง 5 แบบ เมื่อลูกแสดงอารมณ์
กลัว แม่จะมีปฏิกริยาในแบบ ข. คือ ให้ความอบอุ่นด้วยการอุ้ม โอบกอด หรือปลอบโยน
มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิกริยาของแม่ในข้อ ก, ค, ง และ จ.) ในทุกกลุ่ม
คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 96 (2) กลุ่มที่มีฐานะ
เศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 96 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง
ลูกคนโต ร้อยละ 92 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 96
(5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 80 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจ
ต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 76 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต
ร้อยละ 76 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 72 ทั้งนี้อาจ
เนื่องจากว่าเด็กวัยนี้ยังเล็กมาก เมื่อเกิดอารมณ์กลัว และได้รับการโอบกอด อุ้ม จากแม่
จะทำให้เด็กมีความรู้สึกปลอดภัยที่สุด การแสดงออกซึ่งอารมณ์กลัวจะหายไป ในขณะที่เดียวกัน
ถ้าแม่หลอกล่อให้ลูกหายกลัวโดยการหาของเล่นให้เล่น จะได้สิ่งที่ดีกว่า เด็กอาจจะแสดง
อารมณ์กลัวมากขึ้น เพราะมีความรู้สึกไม่แน่ใจในความปลอดภัยของตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ถ้าแม่ไม่เข้าใจ คิดว่า จะมีผลเสียต่อสุขภาพจิตของลูก ลูกจะไม่กล้าแสดงออกในขณะที่
เดียวกันจะมีผลต่อการปรับตัวต่อสิ่งต่าง ๆ เมื่อโตขึ้น อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยนี้
แม่ในชนบท มีปฏิกริยาต่อการกำจัดอารมณ์กลัวได้ดี ไม่ว่าจะแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูงหรือ
ต่ำก็ตาม

4.3 อารมณ์คับข้องใจ

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์คับข้องใจของลูกมี 5 แบบ คือ (ก) เฉย ปล่อยให้ร้องหรืออาละวาด (ข) เอาใจโดยการปลอบโยน หรืออุ้มกอดหาของให้เล่น และขนมให้รับประทาน (ค) แนะนำสั่งสอน (ง) ชู คุ (จ) ตี ปรากฏว่าจากปฏิกริยาของแม่ทั้ง 5 แบบ เมื่อลูกแสดงอารมณ์คับข้องใจ แม่จะมีปฏิกริยาในแบบ ข. คือเอาใจโดยการปลอบโยน หรืออุ้มกอดหาของให้เล่น และขนมให้รับประทาน มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิกริยาของแม่ในข้อ ก, ค. ง และ จ) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 76 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 72 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 60 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 80 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 52 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 64 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 52 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 44 ทั้งนี้เนื่องจากว่าอารมณ์คับข้องใจเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากเป้าหมายที่เด็กต้องการถูกขัดขวาง จึงทำให้เด็กแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ร้องไห้ กระแทบเท้า อาละวาด เพื่อให้แม่ตอบสนองความต้องการของตน แต่เนื่องจากการกระทำบางอย่างที่ลูกต้องการเป็นการห้ามของแม่ จึงทำให้แม่ใช้วิธีปลอบโยนเอาใจ หาของเล่น หรือขนมที่เด็กชอบ ชดเชยความต้องการที่เด็กอยากได้ การแนะนำสั่งสอน เด็กอาจจะไม่ยอมรับฟัง โดยเฉพาะถ้าใช้วิธีชู คุ หรือตี จะยิ่งเพิ่ม ความรู้สึกต่อต้านขึ้นในตัวเด็ก การแสดงท่าที่เฉย ๆ ไม่สนใจของแม่ จะยิ่งเพิ่มความรุนแรงของการแสดงออกมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยคิดว่าการแก้ปัญหาของแม่ด้วยการเอาใจปลอบโยนหรืออุ้มกอด หาของเล่น หรือขนมให้รับประทาน จึงเป็นวิธีที่ดี

4.4 อารมณ์อิจฉา

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์อิจฉาของลูกมี 6 แบบ คือ (ก) พยายามหาซื้อสิ่งที่ต้องการให้เป็นบางครั้ง (ข) ซื้อสิ่งที่ลูกต้องการให้ทุกครั้ง (ค) ปลอบโยนสั่งสอน (ง) หลอกล่อ

จะซื้อให้ (จ) คือ (ด) ที่ ปรากฏว่าจากปฏิทินของแม่ทั้ง 6 แบบ เมื่อลูกแสดงอารมณ์ฉุนเฉียว แม่จะมีปฏิกริยาในแบบ ง. คือ หลอกล่อว่าจะซื้อให้ มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิกริยาของแม่ในข้อ ก, ข, ค, จ และ ด) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 44 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 40 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 32 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 64 (5) กลุ่มซึ่งมีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 72 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 40 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 60 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 52 ทั้งนี้เนื่องจากอารมณ์ฉุนเฉียว เป็นอารมณ์ที่เด็กแสดงความรู้สึกไม่พอใจเพื่อน พี่ หรือ น้อง ที่เป็นเจ้าของในสิ่งที่ตนเองอยากได้แต่ไม่มี เด็กจึงแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ขอร้องให้แม่ซื้อให้ แม่จำนวนมากจะล่อหลอก เพื่อให้ลูกสบายใจคลายความรู้สึกฉุนเฉียว การจะซื้อให้ทุกครั้ง ย่อมเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจต่ำ ยกเว้นแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง จึงอาจซื้อหาให้เพียงบางครั้ง ส่วนใหญ่แล้ว ธรรมชาติของเด็กความต้องการเกิดขึ้นง่าย และหายง่าย และต้องการสิ่งใหม่อีก แม่อาจจะรู้ธรรมชาติเช่นนั้นของเด็ก จึงแก้ปัญหาด้วยการหลอกล่อว่าจะซื้อให้ เด็กเมื่อได้รับคำมั่นสัญญา ก็สบายใจ แล้วไม่ซำก็จะลืม นอกจากนี้การให้คำแนะนำสั่งสอนเด็ก เด็กไม่อาจจะเข้าใจเหตุผลต่าง ๆ การดู ว่า ที่ จึงพบน้อยมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แม่ในชนบทจำนวนมากแสดงออกด้วยการหลอกล่อว่าจะซื้อให้ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า การหลอกล่อบ่อย ๆ เด็กอาจจะเรียนรู้และจับได้ว่าไม่เป็นความจริง การใช้วิธีการนี้เสมอไป อาจไม่ได้ผลในระยะหลัง ผู้วิจัยคิดว่าควรใช้การสั่งสอน ซื้อให้บ้าง อาจช่วยแก้ปัญหาได้ดีกว่า และเมื่อเด็กโตขึ้นจะเข้าใจและแสดงอารมณ์ในทางที่ถูกต้อง

4.5 อารมณ์ริษยา

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ริษยาของลูกมี 5 แบบ คือ (ก) เฉย ไม่สนใจ (ข) ให้ความรักเอาใจใส่ต่อลูกมากขึ้น และ

ให้ความยุติธรรมในการแบ่งของเล่นและความรักเท่า ๆ กัน (ค) สั่งสอนอบรมให้รักกัน (ง) คุณค่า (จ) ที่ปรากฏจากปฏิกิริยาของแม่ทั้ง 5 แบบ เมื่อลูกแสดงอารมณ์ริษยา แม่จะมีปฏิกิริยาในแบบ ข. คือให้ความรักเอาใจใส่ต่อลูกมากขึ้น และให้ความยุติธรรมในการแบ่งของเล่น และความรักเท่า ๆ กัน มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิกิริยาของแม่ในข้อ ก, ค, ง และ จ) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 60 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 80 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 88 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 76 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 56 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 72 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 68 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 56 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการที่ลูกแสดงอารมณ์ริษยาต่อน้องหรือบุคคลใดก็ตามที่แม่แสดงความรักด้วย เป็นการเรียกร้องให้แม่สนใจคนบ้าง ซึ่งแม่จำนวนมากจะเข้าใจความรู้สึกของลูก เช่นแม่อุ้มหลาน ลูกจะเข้ามาดก้นอง ให้แม่อุ้มคนบ้าง ถ้าแม่ไม่ทำตามที่ตนต้องการ จะร้องไห้ ซึ่งในที่สุดเมื่อแม่อุ้ม ลูกจะเงี้ยวและแสดงความพอใจ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แม่แสดงออกในรูปแบบของการให้ความรักเอาใจใส่ต่อลูกมากขึ้น และให้ความยุติธรรมในการแบ่งของเล่น และความรักเท่า ๆ กัน มากกว่าที่จะแสดงออกอย่างเฉยเมย ไม่สนใจ เนื่องจากรำคาญ หรือไม่มีเวลาเอาใจใส่ซึ่งปฏิกิริยาเช่นนี้แม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจต่ำแสดงออกมีจำนวนมากกว่าแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง การสั่งสอนอบรมให้รักกัน วิธีนี้ลูกยังเล็กมากที่จะเข้าใจได้ จึงไม่สามารถหยุดยั้งอารมณ์ริษยาของลูกได้ การดู ว่า ที่ จะทำให้อารมณ์ริษยาของลูกรุนแรงขึ้น เนื่องจากลูกจะกลัวการลงโทษ แล้วเก็บกอดอารมณ์ริษยาไว้ และจะแสดงรุนแรงเมื่ออยู่ลับหลังแม่ ฉะนั้นปฏิกิริยาของแม่แบบนี้จึงพบน้อยมาก โดยเฉพาะลงโทษด้วยวิธีที่ซึ่งจะพบเฉพาะแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจต่ำเท่านั้น อาจเป็นเพราะว่า แม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจต่ำคิดว่า เป็นวิธีที่จะยับยั้งการแสดงอารมณ์ริษยาของลูกได้ ซึ่งเป็นวิธีที่ผิดและรุนแรงเกินไป และพบว่าไม่ว่าแม่จะมีปฏิกิริยาอย่างไร อารมณ์ริษยายังคงมีอยู่ ไม่สามารถกำจัดหรือป้องกันได้โดยสิ้นเชิง

4.6 อารมณ์อยาก رؤอยากเห็น

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์อยาก رؤอยากเห็นของลูกมี 3 แบบ คือ (ก) เฉยไม่สนใจ (ข) ตอบคำถาม อธิบายให้ลูกเข้าใจ (ค) คุก เนื่องจากว่าคาญ ปรากฏว่าจากปฏิกริยาของแม่ทั้ง 3 แบบ เมื่อลูกแสดงอารมณ์อยาก رؤอยากเห็นแม่จะมีปฏิกริยาในแบบ ข. คือตอบคำถาม อธิบาย ให้ลูกเข้าใจ มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิกริยาของแม่ในข้อ ก และ ค) ในทุกกลุ่มคือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 80 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 92 (ค) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 84 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 76 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 80 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 84 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 72 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 76 ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่าลูกส่วนใหญ่จากการรับรู้ของแม่พบว่า มีวิธีแสดงอารมณ์อยาก رؤอยากเห็นด้วยการซักถาม ประกอบกับวัยนี้ เป็นวัยที่เด็กมีความน่ารัก แม่จำนวนมากจึงมีปฏิกริยาด้วยการตอบคำถามหรืออธิบายให้ลูกเข้าใจตามแม่สามารถทำได้ การแสดงออกด้วยความเฉยเมยหรือ คุก เนื่องจากว่าคาญ พบมีจำนวนน้อยมาก นอกจากนี้แม่ทุกคนมีความรักและห่วงใยลูก เมื่อลูกมีความอยาก رؤอยากเห็นแสดงออกด้วยการสำรวจ แม่มักจะเตือน ระวัง ไม่ให้ลูกชนหรือคลาดสายคาด้าสามารถทำได้ และมีเวลาเพียงพอที่จะใกล้ชิดลูก จึงทำให้พบว่าแม่ของเด็กเล็กในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชายและหญิง ลูกคนโต และคนรอง แสดงออกด้วยการตอบคำถาม อธิบายให้ลูกเข้าใจ มีจำนวนสูงกว่าแม่ของเด็กเล็กในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชายและหญิง ลูกคนโตและคนรอง เพราะวิธีนี้จะช่วยขจัดอารมณ์อยาก رؤอยากเห็นของลูกให้ลดลงได้ และไม่ใช่อันตรายต่อการที่จะเกิดกับเด็ก เนื่องจากการเผชิญกับประสบการณ์ที่รุนแรงเกินไป จะสร้างอารมณ์หวาดกลัวและกลายเป็นเด็กขลาด และมีสภาพอารมณ์ที่ไม่มั่นคง เมื่อโตขึ้น

4.7 อารมณ์สนุกสนานร่าเริง

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์สนุกสนานร่าเริงของลูก มี 2 แบบ คือ (ก) เฉยไม่สนใจ (ข) ยิ้มแสดงความพอใจ ปรากฏว่า จากปฏิกริยาของแม่ทั้ง 2 แบบ เมื่อลูกแสดงอารมณ์สนุกสนานร่าเริง แม่จะมีปฏิกริยาในแบบ ข. คือยิ้ม แสดงความพอใจ มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิกริยาของแม่ในข้อ ก.) ในทุกกลุ่มคือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 88 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 96 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 96 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 100 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนโต ร้อยละ 96 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง ร้อยละ 88 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต ร้อยละ 92 (8) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนรอง ร้อยละ 92 ทั้งนี้เนื่องจากว่าแม่ ย่อมจะพอใจ เมื่อเห็นลูกของตนมีอารมณ์สนุกสนานร่าเริง ขณะเดียวกันก็จะมีอารมณ์สนุกสนานร่าเริงตามลูกไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบว่าแม่ของเด็กเล็กในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรองทุกคน แสดงออกด้วยการยิ้ม พอดี มีจำนวนร้อยละสูงสุดถึงร้อยละ 100 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงหรือถ่ายทอดอารมณ์ซึ่งกันและกัน ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ลูกจะเจริญเติบโตเป็นเด็กที่มีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์เพียงใดขึ้นอยู่กับปฏิกริยาของแม่ในการอบรมเลี้ยงดู จะพบว่าปฏิกริยาของแม่ ซึ่งแสดงออกด้วยการยิ้ม พอดี มีจำนวน ร้อยละสูงทุกกลุ่มดังกล่าวแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับการแสดงออกของลูกดังนั้น เด็กในชนบทมีแนวโน้มที่จะเติบโตเป็นเด็กที่มีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ยิ่ง เพราะวัยนี้ เป็นวัยสำคัญยิ่งต่อการสร้างบุคลิกภาพที่สำคัญเมื่อโตขึ้น

4.8 อารมณ์รัก

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์รักของลูก มี 2 แบบ คือ (ก) เฉยไม่สนใจ (ข) แสดงความรักตอบ ด้วยการกอด อุ้ม เอาใจ ปรากฏว่าจากปฏิกริยาของแม่ทั้ง 2 แบบ เมื่อลูกแสดงอารมณ์รัก แม่จะมีปฏิกริยาในแบบ ข. คือแสดงความรักตอบด้วยการกอด อุ้มเอาใจ มีจำนวนสูง (เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิกริยาของ

แม่ในข้อ ก.) ในทุกกลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนโต รอยละ 100 (2) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง รอยละ 92 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศชาย ลูกคนรอง รอยละ 92 (3) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนโต รอยละ 96 (4) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง เพศหญิง ลูกคนรอง รอยละ 92 (5) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง รอยละ 88 (6) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศชาย ลูกคนรอง รอยละ 88 (7) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เพศหญิง ลูกคนโต รอยละ 76

ทั้งนี้อาจเพราะว่าการแสดงปฏิกิริยาตอบของแม่จะสอดคล้องกับการแสดงอารมณ์รักของลูก ซึ่งจะมีวิธีแสดงออกด้วยการโอบกอดคนที่ตนรัก และพบว่าปฏิกิริยาของแม่แสดงความรักตอบ ด้วยการกอด อุ้ม เอาใจ คอการแสดงอารมณ์รักของลูก มีจำนวนรอยละสูง ในกลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง ทั้งนี้เนื่องจากแม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูงมีความใกล้ชิด มีเวลาและโอกาสที่จะแสดงความรักต่อลูกด้วยการกอด เอาใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอุ้ม เด็กในวัยนี้ยังเล็กมาก แม่จะเดินไต่คล่อง ก็ตาม แต่ด้วยความรัก หนุนนอม ประกอบกับมีเวลาที่เอาใจใส่ จึงทำให้แม่ในกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง มีโอกาสที่จะแสดงความรักต่อลูกด้วยการกอด อุ้ม เอาใจ มากกว่าการแสดงออกอย่างเฉยเมย